

El dia que l'autor d'«Ubú rei» disparà l'escultor Manolo Hugué

TEXT ÀLEX MILIAN • @alexmilianbeser

El 1905, el dramaturg i inventor de la patafísica va disparar contra l'escultor català Manolo Hugué en un cafè de París on tots dos feien tertúlia amb Picasso, Apollinaire i altres artistes. Al Museu Picasso es pot veure encara l'exposició «Ubú pintor: Alfred Jarry i les arts» i la col·lecció privada d'Hugué es conserva al Museu Thermalia de Caldes de Montbui.

L'obra de Jarry va tenir conseqüències a curt termini sobre el teatre surrealista però també a mitjà i llarg termini per la invenció de la patafísica, pseudociència que ha motivat artistes de diverses disciplines a experimentar amb la creació condicionada (escriure com si es tractés d'una carrera d'obstacles prèviament fixats): el Col·legi de la Patafísica o el moviment OuLiPo (per les sigles franceses d'Obrador de Literatura Potencial) ha generat casos exemplars com el de Georges Perec, que va escriure *La disparition*, tota una novel·la evitant absolutament la vocal e, i *La vida manual d'ús*, que explica la història d'un bloc de pisos bellugant-se pels seus habitatges segons li manen els moviments del cavall (en escacs) per damunt del plànol en alçada de l'edifici.

MANOLO HUGUÉ A PARÍS

El 1901, l'escultor català Manolo Hugué (Manuel Martínez Hugué, se-

El 1896, Alfred Jarry havia revolucionat el teatre francès amb una obra, *Ubú rei*, que començava amb un estrany personatge, Pare Ubú, que començava l'obra cridant «Merdra!». Les instruccions de Jarry sobre el vestuari d'Ubú eren «jaqueta completa de color gris acerat, sempre amb una

vara a la butxaca dreta i bombí». Així és com apareix al «Repertori de vestuari» d'*Ubú rei*, en la versió catalana de Marina Laboreo d'*Ubú. Tot el teatre i altres textos* editat per 1984 l'any passat. Tanmateix, la versió d'Ubú que ens ha arribat és la que representa un home de cap cònic i cos rodó amb una espiral al ventre.

Manolo Hugué

RAMON CASAS

Alfred Jarry

WIKIPEDIA

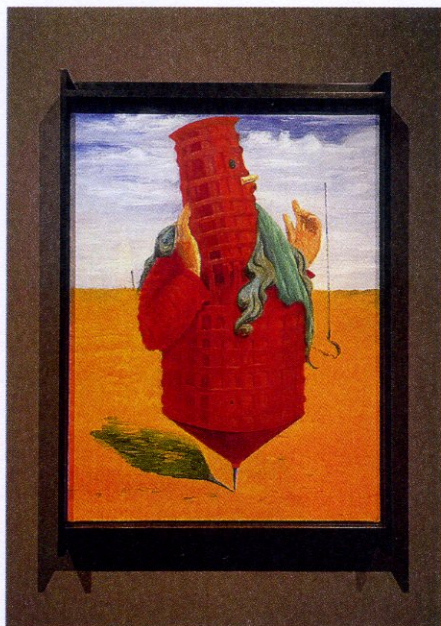
gons el seu DNI) troba a Els Quatre Gats un conegut (el senyor Riera) que ofereix pagar-li el bitllet a París si l'acompanyava. Ell no s'ho pensa dues vegades.

A *Picasso et ses amis*, la pintora i model Fernande Olivier, la primera parella de Picasso, descriurà l'arribada d'Hugué amb un poc més de salsa, probablement la mateixa que va posar en Manolo en explicar-la (la traducció és la publicada a *Àlbum Manolo Hugué* de Quaderns Crema el 2005): «A primers de segle, arribà directament de Barcelona a París, sense ni un duro a la butxaca, després d'haver travessat els Pirineus amb els seus amics contrabandistes, sense equipatge, sense cap projecte. Fill d'un càrrec de l'exèrcit, s'evadí del servei militar del seu país. Va

deixar-se caure al barri Llatí i es va instal·lar a la Closserie des Lilas. De seguida s'hi fa famós per la seva manera de ser, per les seves bromes. A París, viu com ha viscut a Barcelona, trampejant la situació com pot... És un pierrot que busca la seva magra manduca allà on pot».

La Closserie des Lilas sembla ser el lloc on Jarry dispararia contra Hugué. Segons explicava Hugué a *Vida de Manolo*, de Josep Pla, aquells restaurants i altres cafès del Boulevard de Montparnasse eren el seu hàbitat: «Entre el Vachette i la Closserie hi havia dos cafès on era costum de fer escala: eren la Source i el Pantheon. A la Closserie, sota els castanyers, a l'ombra de l'espasa del monument al mariscal Ney, hi havia una gran reunió de gent de lletres, a la qual vaig

assistir, assíduament, durant molt de temps. La glòria de la casa era el poeta Paul Fort, que es trobava en el moment més extens de la seva superfície social». No era l'única glòria, és clar, tot i que d'altres encara estaven a les beceroles de les seues carreres: Hugué citava alguns dels artistes presents en aquelles tertúlies de La Closserie: Picasso i Fernande Olivier, el poeta Guillaume Apollinaire (en aquell moment conegut per haver fundat la revista *Le festin d'Ésope* el 1903); Maurice Chabrier (pot referir-se al músic Emmanuel Chabrier); els pintors Braque i Derain; André Salmon; el poeta i pintor Max Jacob, «personatge misteriós, agudíssim, que —segons Hugué— vivia de tirar les cartes a la gent i empestava l'aire de drogues»; el poeta nord-americà →

→ Stuart Merrill; Reynaud, «que acabà essent cap de la policia de París», «el sinistre Modigliani, i dic sinistre perquè s'embriagava amb massa poca-solta i complicava la vida de tot-hom» i alguns noms que poden ser invenció d'Hugué, transcripció incorrecta de Pla o personatges que no van deixar petja: Trancrède de Bizan, el suís Diderhansen «autor del monument a Verlaine que hi ha a Luxemburg» o Fritz Vanderpilt.

En aquell ambient es bellugava a pler un Manolo Hugué que Fernando Olivier descriu així: «Aquest homenet de pell fosca, de trets andalusos, que es pot trobar en els dibuixos de Goya, té uns ulls negres espurnejants de malícia i de vida. La mirada de fura sempre a l'aguait. Identifica, classifica. Té uns cabells negres brillants, enganxats a les temples, una boca espiritual rarament en estat de repòs, i el nas prim. Amb el bigoti i el mentó afaitats amb molta cura, gairebé no té pèl, però té rínxols a les temples. Tocat amb un barret d'un negre verdós, gairebé mai no duu vestits de la seva talla, va amb les sabates foradades i porta els mitjons de paper, però llueix un coll blanc, per bé que amaga, amb l'ajuda d'una corbata negra, la manca de camisa».

I en La Closerie és on Jarry amenaça Hugué.

JARRY, A GRANS TRETOS

A *Vida de Manolo*, l'Hugué que parla per boca de Pla descriu Jarry i l'escena amb trets amb aparent fredor: «Alfred Jarry, que era un home molt pintoresc que solia anar de cafè en cafè en bicicleta. Alfred Jarry anava sempre armat d'un revòlver i les seves bromes consistien a disparar trets. Una vegada me n'engegà un a mi, i vaig tenir treballs perquè una persona que m'acompanyava no el matés de bo de bo. Tenia molt *esprit*». S'entén que Jarry no el va ni ferir.

Segons Marina Laboreo al pròleg d'*Ubú. Tot el teatre* va ser Apollinaire qui va desarmar Jarry en aquell cas concret. Però no sabem si Hugué es refereix a ell quan parla de l'acompanyant que de poc no mata Jarry. Tot fa pensar que era una altra persona.

Segons explicava Hugué, Alfred Jarry «estava molt lligat amb la gent del *Mercur*», la revista *Mercur de France* que, des del 1890 havia estat refundada per l'editor Alfred Vallette, casat amb l'escriptora Rachilde (autora de més de seixanta obres entre novel·les, drames, poesia i memòries). Segons Hugué, «una vegada, al jardí de la senyora Rachilde», Jarry «es posà a tirar trets en direcció del lloc on jugaven els fills de l'escriptora. Rachilde sortí esverada, blanca com la paret».

La reacció de Jarry va ser de psicòpata perillós. La versió d'Hugué i Josep Pla és que el dramaturg va cridar «amb una gran serietat»:

«—No us encaparreu, senyora Si els mato ja us en faré d'altres...»

L'ambient dels cafès parisencs era de bohèmia, droga (Max Jacob) i absentia, i Hugué ho reconeixia: A «La Closerie es parlava principalment de poesia, de Ronsard, de Lamartine, de Chénier, i es bevia d'una manera frenètica. L'ambient, com ja us he dit, era completament amorat; però, intel·lectualment parlant, molt superior al que havia conegut a Barcelona». I més violenta. El que fa l'*esprit*!

Jarry va morir als 34 anys i, cap al final, el seu pensament se'n va anar cap a una de les seves antigues «dianes». Marina Laboreo explica en el pròleg d'*Ubú. Tot el teatre* que el 1906, afectat per una greu malaltia, Jarry va redactar testament en benefici, precisament, de Rachilde, que havia vist com desapareixien els seus fills mentre li prometia novament per a la seua descendència. Laboreo tradueix el testament en aquests termes: «Aquesta vegada el Pare Ubú ja no escriu en estat febril. (Això comença com un testament i, de fet, ho és.) Diria que ho heu entès: no mor (excuseu-me, la paraula ja ha

sortit) per les ampolles ni per altres orgies. Aquesta no era la seva passió i ha tingut la coqueteria de fer-se mirar arreu pels 'merdges': No té cap tara al fetge ni al cor ni als ronyons, tampoc a l'orina! Està simplement esgotat (final curiós, després d'escriure *Le Surmâlé*), i la seva caldera no esclatarà sinó que s'apagarà. S'aturarà suaument, com un motor extenuat. [...] Així el Pare Ubú, que s'ha guanyat el repòs, provarà de dormir. Creu que el cervell, durant la descomposició, funciona més enllà de la mort i que són els seus somnis el Paradís».

Però la malaltia encara li donaria una treva d'un any, fins l'1 de novembre de 1907. Afirmava Laboreo que la seva última voluntat va ser un escudatent.

Molts dels Ubús que Jarry va inspirar a les generacions de pintors i escultors següents—no a Hugué—s'exposen al Museu Picasso de Barcelona en la mostra «Ubú pintor: Alfred Jarry i les arts».

Manolo Hugué va tornar a Catalunya, va crear un paradís d'artistes a Ceret i va consolidar la seva obra. El 1934 Andreu A. Artís signava un article titulat «La matinada amb Ma-

nolo», on explicava una tertúlia amb Hugué en un cafè de la Rambla davant del Liceu. «Manolo parla de les facècies de la seva vida parisenca i desfilen, l'un darrere l'altre, els noms de Picasso, d'Apollinaire, de Matisse, de Max Jacob, d'Adolphe Besler, de Mac Orlan, de Fernande, la qui fou la companya del pintor dels arlequins i que fa poc ha publicat un llibre de records... I a través de tots aquests noms, Manolo es pinta ell, vivent, agut i delicat».

Hugué morí a Caldes de Montbui el 1945 i el Museu Thermalia conserva bona part de la seva col·lecció. ●

AJUNTAMENT
DE BELLREGUARD